

Fel om Popa. Hans författarskap var en protest mot våldet

PUBLICERAD 1995-08-05

<https://www.dn.se/arkiv/kultur/fel-om-popa-hans-forfattarskap-var-en-protest-mot-valdet/>

I SIN ARTIKEL om nationella myter i Serbien (DN Debatt 31/7 1995) nämner ambassadör Ingmar Karlsson poeten Vasko Popas dikter som ett uttryck för "serbisk nationalmystik". Förutom att påståendet är felaktigt och röjer bristande kunskaper om före detta Jugoslavien är det en kränkning av Popas minne. Både genom sin personliga hållning och i sin diktning var Popa motsatsen till de intellektuella som under 1980-talets sista år dominerade Serbiens kultur- och samhällsliv.

Vasko Popa (1922-1991) var den störste poeten i efterkrigstidens Jugoslavien. Vid sidan av Danilo Kis (1935-1989) och den i Sverige okände bosniska författaren Mehmet (Mesa) Selimovic (1910-1982) var han - som den främste av de tre - en självklar kandidat till Nobelpriset i litteratur. Han föddes i det mångnationella Vojvodina och hade som efternamnet antyder rumänskt påbrå. Uppväxt och studieår kom att präglas av den mellaneuropeiska kulturmiljön och hans hustru Hascha var en av de få som överlevde Förintelsen.

Popa stod fullständigt främmande för varje form av nationalism - i synnerhet serbisk - och kunde därför aldrig identifiera sig med de intellektuella som i "nationens intresse" direkt eller indirekt gav sitt stöd till Slobodan Milosevic. För dem var han en särling och kosmopolitisk avfälling.

När Popa i diktsamlingarna "Upprätt jord" och "Vargsalt" tog upp teman från den serbiska historien och mytologin gjorde han detta som diktare. Livet igenom arbetade han med ett grandios och aldrig fullbordat projekt, vars syfte var att språkligt gestalta den moderna människans utsatthet. Varje enskild dikt eller diktcykel hade sin bestämda plats i en strukturellt ordnad helhet, där bilden av historien utgjorde en aspekt. Gestalter, händelser och mytiska fragment blev hos Popa byggstenar i en konstnärlig vision och konsekvent underordnade den poetiska grammatik som var hans

bidrag till europeisk kultur. Popas bedrift låg i skapandet av nya uttrycksformer, där lokala element omvandlades och gavs en allmängiltig innebörd.

I den mån Popa hade ett politiskt budskap till sina landsmän handlade det om att inta en kreativ hållning till det förflutna, att skapa en syntes av de disparata traditioner och historiska erfarenheter som präglade Balkan. Endast genom att låta arvet från Bysans och den av de intellektuella både idealiserade och föraktade folkkulturen konfronteras med moderna idéströmningar kunde man övervinna den ödesdigra brist på historisk kontinuitet som blivit Balkanfolkens förbannelse. Popa saknade fullständigt den kulturella osäkerhet och ambivalens gentemot Europa som i så hög grad kännetecknar dagens Serbien, Kroatien eller Bosnien; den symbios av mindervärdeskomplex och självhävdelse som utgör en viktig dimension i dagens nationalism.

Dikterna om Trastfältet och vargarnas herde uttrycker ingen nationalistisk nostalgi över en svunnen storhetstid, utan formar sig som Popas hela författarskap till en protest mot våldet. Än mindre är de en förtäckt kritik av Titoregimen. I politisk bemärkelse var Popa vänsterman av europeiskt snitt, och han kunde aldrig förmå sig att helt ta avstånd från de ideal som i ungdomen fått honom att välja partisanernas sida. I den meningen var han lojal mot det titoistiska samhället, trots dess groteska politiska kultur och bristande moral. Han var - genom sin europeiska förankring - övertygad jugoslav och kände en djup motvilja inför den provinsialism och förljugna retorik som präglade hans samtid.

Är det någon jugoslavisk intellektuell som kan svära sig fri från alla anklagelser om nationalism, är det den europeiske diktaren Vasko Popa.

KJELL MAGNUSSON

Universitetslektor i Östeuropastudier,

en gästforskare vid

CEIFO, Stockholms universitet